

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 17 mars 1942 kl. 3 e. m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående statens järnvägars stängselskyldighet.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 93, har herr *Andersson* i Vigelsbo *m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statens järnvägars stängselskyldighet.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning inhämtat utlåtanden från järnvägsstyrelsen samt från lantbruksstyrelsen (se Bil. A—B). Vid lantbruksstyrelsens utlåtande voro fogade uttalanden i ämnet från Stockholms stads och läns, Östergötlands läns, Jönköpings läns, Kronobergs läns, Malmöhus läns, Göteborgs och Bohus läns, Skaraborgs läns, Värmlands läns, Gävleborgs läns samt Västerbottens läns hushållningssällskap. Av dessa har Malmöhus läns hushållningssällskap avstyrkt bifall, hushållningssällskapen i Gävleborgs län och Västerbottens län avstått från direkt uttalande, samt de övriga tillstyrkt begärd utredning. Vidare voro vid lantbruksstyrelsens utlåtande fogade yttranden från Sveriges lantbruksförening (se Bil. C) och Riksförbundet landsbygdens folk, vilka jämväl förordat bifall till motionen.

För egen del får utskottet åberopa innehållet i de av järnvägsstyrelsen samt lantbruksstyrelsen och Sveriges lantbruksförening avgivna utlåtandena. Nämnda institutioner, vilka representera de i förevarande angelägenhet motstående intressena, nämligen trafikintresset och markägare- eller jordbrukarintresset, hava vitsordat behovet av en utredning i syfte att undanröja de brister, som ännu vidlåda bestämmelserna om stängselskyldighetens fördelning, och genom likformiga föreskrifter och hänsynstagande till senare tiders förändrade förhållanden inom såväl trafikväsendet som jordbruket råda bot för det mindre tillfredsställande tillstånd, som visats vara för handen. Utskottet utgår därvid från att en sådan utredning kommer att omfatta jämväl enskilda järnvägar.

Under åberopande av innehållet i de avgivna utlåtandena och vad utskottet i övrigt här ovan anfört får utskottet hemställa,

att andra kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning angående statens järnvägars stängselskyldighet.

Stockholm den 12 mars 1942.

På utskottets vägnar:

MARTIN LJUNGBERG.

Närvarande: herrar *Ljungberg, Thapper, Andersson* i Eskilstuna, *Hedqvist, Nilsson* i Spånstad*, *Jonsson* i Alsen, fru *Skoglund-Lindblom**, herrar *Boman**, *Andersson* i Gisselås och fru *Linderoth-Andersson**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Bil. A.

Till Riksdagen andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Av Kungl. Maj:t genom kommunikationsdepartementets skrivelse den 30 januari 1942 anbefalld att avgiva yttrande över en inom andra kammaren väckt motion nr 93 angående statens järnvägars stängselskyldighet får järnvägsstyrelsen anföra följande.

Motionärerna föreslå, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statens järnvägars stängselskyldighet.

Sådan utredning har i viss mån utförts av förre chefen för justitiedepartementet statsrådet Thyren och föregick Kungl. Maj:ts proposition (nr 192) till 1928 års riksdag med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 och 11 §§ i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift.

I sin utredning lämnar statsrådet Thyren först en översikt av gällande föreskrifter angående inhägnande av järnväg och anför bland annat (statsrådsprotokollet den 2 mars 1928):

»I detta hänseende må till en början erinras, att bestämmelserna i förordningen den 21 december 1857 (nr 59 s. 1) om ägors fredande mot skada av annans hemdjur samt om stängselskyldighet på sätt bland annat framgår av Kungl. Maj:ts dom den 21 april 1879 (N. J. A. 1879 sid. 172) ej äga tillämpning i fråga om järnväg. Innehavare av järnväg kan sålunda ej till skydd för järnvägstrafiken göra sagda bestämmelser gällande mot ägarna av den till järnvägen angränsande marken, och dessa senare äga å sin sida ej åberopa dessa bestämmelser mot järnvägsinnehavaren till skydd för sina

hemdjur. Ej heller eljest hava i lag upptagits några stadganden om inhägnande av järnväg. I administrativ ordning hava däremot vissa föreskrifter meddelats i detta ämne.»

Redan av denna ingress synes framgå, att någon i lag uttryckligen bestämd skyldighet för statens järnvägar att hålla banan inhägnad icke förelåg vid tidpunkten för den verkställda utredningen och alldenstund sedan dess någon ändring i detta förhållande icke är vidtagen, torde frågan om statens järnvägars stängselskyldighet få anses vara utredd vad angår lagstadgad skyldighet. Järnvägsstyrelsen äger emellertid härför icke rätt att efter lämplighetsfinnande borttaga stängslet. Kungl. Maj:t har nämligen i skrivelse den 18 juni 1926 anbefallt styrelsen att beträffande de järnvägslinjer, vilkas underhåll ankommer på statens järnvägar, tills vidare upprätthålla befintligt stängsel. I vad mån trots detta stängsel må kunna borttagas, därom har Kungl. Maj:t sedermera i skrivelse den 18 november 1932 meddelat vissa direktiv.

Spörsmålet om statens järnvägars hägnadsskyldighet har under senare år vunnit ökad aktualitet till följd av vissa undersökningar i vad mån befintliga stängsel må kunna inskränkas vid statens järnvägar för erhållande av möjliga besparingar i järnvägens driftkostnader. Enligt järnvägsstyrelsens åsikt kan det nämligen icke anses vara med sund sparsamhet förenligt att hålla hägnad i större omfattning än som svarar mot nyttan och behovet. Som regel synes härvid hägnad bland annat icke böra hållas, där järnväg framgår genom skogs- och ödemark eller sådan öppen jord, där markägarna få förutsättas genom vakthållning eller annorledes taga vård om sina hemdjur och ej heller, där terrängen invid banan är så beskaffad, att hägnad är obehövlig.

Det har emellertid härvid icke varit järnvägsstyrelsens mening, att stängsel skulle nedläggas utan hänsynstagande eller prövning från fall till fall av jordägarnas berättigade fordringar på stängslets bibehållande.

Ifråga om statens järnvägars stängselskyldighet göres från jordägarhåll ofta gällande, att, även om lagstadgad skyldighet icke skulle kunna åberopas till jordägarnas favör, skyldighet likväl måste anses föreligga för statens järnvägar att allt framgent hålla järnvägen inhägnad. Skäl kunna även anföras för en sådan inställning. Sålunda synes bland annat vid expropriationen av för banan erforderlig mark jordägarna hava erhållit den uppfattningen, att hägnad utmed banan skulle för all framtid av järnvägen vidmakthållas. Någon ersättning för den olägenhet, som ett framtida underhåll av stängslet skulle komma att medföra för jordägarna, har heller icke medräknats vid expropriationen, vilket framdragits såsom ytterligare skäl för järnvägen att underhålla stängslet.

Järnvägsstyrelsen har emellertid hävdad den uppfattningen, att järnvägs inhägnad främst haft järnvägstrafikens egen säkerhet till sitt närmaste mål och icke nyttan eller behovet av stängsel för jordägare, vars marker gränsa till järnvägsområdet. Hållandet av hägnad utmed järnväg avsåg nämligen bland annat att hindra större hemdjur att inkomma på banan med hänsyn till den fara dessa ur säkerhetssynpunkt utgjorde för den relativt lätta trafik, som förekom å järnvägen. Med utvecklingen och den tyngre trafik, som numera förefinnes, har nämnda förhållande emellertid ändrats därhän att hemdjur, som inkomma på banan, icke längre anses utgöra nämnvärd fara för järnvägstrafiken.

Då, efter vad ovan anförts, det torde framgå, att en viss osäkerhet i fråga om rätt och skyldighet i stängselfrågan synes vara rådande, är från järnvägsstyrelsens sida intet att erinra emot att en allsidig utredning enligt motionärernas framställning kommer till utförande.

I behandlingen av detta ärende har förutom undertecknade jämväl ombudsmannen Nordmark deltagit.

Stockholm den 24 februari 1942.

Kungl. Järnvägsstyrelsen.

G. DAHLBÄCK.

TOR EMERS.

Bil. B.

Till Riksdagens andra kammars tredje tillfälliga utskott.

Genom beslut den 30 januari 1942 har Kungl. Maj:t anbefallt Kungl. lantbruksstyrelsen att avgiva och till Eder överlämna yttrande över en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 93, angående statens järnvägars stängselskyldighet.

Med överlämnande av utav lantbruksstyrelsen inhämtade yttranden i ärendet från följande tio hushållningssällskap — nämligen Stockholms läns och stads, Östergötlands läns, Jönköpings läns, Kronobergs läns, Malmöhus läns, Göteborgs och Bohus läns, Skaraborgs läns, Värmlands läns, Gävleborgs läns samt Västerbottens läns hushållningssällskap — ävensom från Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk får lantbruksstyrelsen anföra följande.

Motionärerna hava föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående statens järnvägars stängselskyldighet.

Lantbruksstyrelsen vill till en början framhålla, att någon lagstadgad skyldighet för statens järnvägar att hålla bana inhägnad icke torde föreligga. Däremot har Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdat bestämmelser rörande upprätthållande respektive borttagande av redan befintligt stängsel utefter järnvägslinje, vars underhållande ankommer på statens järnvägar. Vidare må i detta sammanhang erinras därom, att lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift med däri sedermera gjorda ändringar innehåller bestämmelser om skadeståndsskyldighet för järnvägsinnehavare bland annat i det fall, att nötkreatur eller häst under betesgång skadats eller dödats.

På många håll, särskilt i jordbrukarkretsar, råder den uppfattningen, att statens järnvägar måste, oaktat lagstadgande härutinnan icke förekommer, anses hava skyldighet att hålla bana inhägnad. Den omständigheten, att vid expropriation av mark för bana ersättning åt vederbörande jordägare för

hållande av stängsel utefter banan icke torde hava beräknats, synes, särskilt om hänsyn toges till den stora utsträckning, i vilken statliga järnvägslinjer pläga hållas hägnade av statens järnvägar, kunna åberopas såsom stöd för berörda uppfattning, vilken för övrigt kommer till synes jämväl i vissa av föreliggande yttranden i ärendet. Med hänsyn till den osäkerhet, vilken sålunda synes förefinnas på ifrågavarande område, vill lantbruksstyrelsen, som ej anser, att ovannämnda lag den 12 mars 1886 med däri gjorda ändringar innefattar en reglering av hithörande spörsmål, förorda bifall till förevarande motion.

Stockholm den 4 mars 1942.

H. SYLVAN.

G. R. YTTERBORN.

Bil. C.

Till Kungl. Lantbruksstyrelsen.

Genom remiss av den 5 febr. 1942 har kungl. lantbruksstyrelsen anhållit att Sveriges lantbruksförbund ville inkomma till lantbruksstyrelsen med yttrande över en inom andra kammaren väckt motion nr 93/1942 angående statens järnvägars stängselskyldighet. Lantbruksförbundet vill först i korta drag redogöra för denna frågas behandling hos myndigheterna och får i detta hänseende anföra följande:

Järnvägarna äro icke enligt lag förpliktigade att hålla sitt område inhägnat men för statens järnvägar gälla vissa av järnvägsstyrelsen utfärdade föreskrifter, vilka dock endast äsyftat att skydda trafiksäkerheten.

Enskilda järnvägar ha i regel i koncessionsresolutionerna ålagts stängselskyldighet. Detta har främst varit för trafiksäkerhetens skull men även till förmån för närboende och skydd för deras kreatur.

Av besparingsskäl utsände järnvägsstyrelsen år 1925 en cirkulärskrivelse till distriktsförvaltningarna, däri bl. a. framhölls att inhägnader icke borde uppsättas ej heller gamla stängsel vidmakthållas där järnväg genomgick skogs- eller ödemark, såvida icke betande lösa kreatur i större antal förekommo i järnvägens grannskap, ej heller där järnvägen genomgick öppen jord där markägarna själva icke hålla stängsel mellan sina ägor och alltså få förutsättas genom vakthållning e. dyl. taga vård om sina kreatur.

Med anledning av denna cirkulärskrivelse väcktes vid 1926 års riksdag motioner med hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att vid utarbetande av ny stängselförordning måtte bestämmas, att järnväg skulle vara skyldig att inhägnat sitt område. På grund härav hemställde riksdagen i skrivelse 26/5 1926 att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning, huruvida reglerna rörande hägnadsskyldighet och skadeståndsplikt för av järnvägen skadade kreatur borde jämkas i jordägarnas in-

tresse samt vidtaga åtgärder att förefintliga stängsel tills vidare måtte upprätthållas. I skrivelse av den 18/6 1926 anbefalldes Kungl. Maj:t järnvägsstyrelsen att tills vidare upprätthålla befintliga stängsel.

Vid den av riksdagen begärda utredningen tillstyrkte flertalet hörda myndigheter och korporationer (bl. a. samtliga hushållningssällskap) att järnvägarna ålades skyldighet att i viss omfattning inhägna sitt område till skydd för kreatur (sid. 29 i prop. nr 192/1928) medan bl. a. järnvägsstyrelsen och vissa länsstyrelser avstyrkte stadgande om stängselskyldighet (sid. 30 i nämnda prop.).

I propositionen nr 192/1928, där utredningens resultat framlades, framhölls önskvärdheten av att järnvägarna ej åsamkades onödigt stora kostnader och påpekades att ekonomiska skäl talade för att ge järnvägarna fria händer att hålla stängsel endast på sådana sträckor, där förekomsten av lösgående betande kreatur i större antal gjorde det ekonomiskt fördelaktigt för järnvägarna att ha stängsel. En undersökning borde verkställas, huruvida icke vissa stängsel kunde nedläggas. Riksdagen biföll i propositionen föreslagen ändring i lagen angående ansvarighet för skada i följd av järnvägsdrift.

Med anledning härav företog järnvägsstyrelsen utredning rörande vilka stängsel som enligt dess mening kunde borttagas och begärde Kungl. Maj:ts tillstånd härtill.

I brev den 18/11 1932 förklarade Kungl. Maj:t att hinder icke mötte för borttagande av stängsel i den omfattning som av vederbörande länsstyrelse tillstyrkts och därutöver i den mån överenskommelse kunde träffas mellan järnvägsstyrelsen och vederbörande ägare och brukare av mark. Innan borttagande av stängsel skedde, skulle anmälan därom göras till vederbörande länsstyrelse. I de delar, järnvägsstyrelsens skrivelse icke bifallicks ville Kungl. Maj:t efter anmälan upptaga framställningen till ny prövning, sedan utredning verkställts i samverkan mellan järnvägsstyrelsen och vederbörande länsstyrelse.

Sådan utredning har inom vissa län sedermera företagits och överenskommelse har träffats med en del markägare om borttagande eller överlåtande av stängsel, vilka överenskommelser överlämnats till resp. länsstyrelser.

Dessa överenskommelser mellan järnvägsstyrelsen och markägare och det sätt på vilket dessa uppgörelser tillkommit föranledde en interpellation den 12/3 1938 till kommunikationsministern.

I sitt svar den 20/5 1938 redogjorde kommunikationsministern för gällande bestämmelser på detta område och framhöll, att järnvägen genom lagändringen 1928 var skyldig att ersätta skada å större kreatur även om järnvägens förvaltning eller betjäning icke vållat densamma. (Jfr lag ang. ansvarighet för skada i följd av järnvägsdrift den 12 mars 1886 där efter 1928 års ändring i § 6 bl. a. stadgas, att skadeståndsskyldighet ej åvilar järnvägen där »djurets ägare genom underlåtenhet att fullgöra honom jämlikt åtagande eller på annan grund åliggande skyldighet mot järnvägens ägare eller innehavare själv föranlett skadan».) Han framhöll dock att borttagande av stängsel måste ske med största varsamhet icke minst med tanke på möjligheten för kreatur att härigenom taga sig in på annans mark. Då järnvägsstyrelsen enligt hans åsikt följt givna anvisningar ansåg han icke att anledning till ingripande från hans sida förelåg.

Efter denna redogörelse för frågans tidigare behandling vill lantbruksförbundet för sin del anföra, att de nu gällande bestämmelserna otvivelaktigt givit rum för ganska olikartade överenskommelser mellan järnvägarna och olika markägare. På grund härav synes det vara anledning att taga under övervägande, huruvida icke en revidering av bestämmelserna borde verkställas. Givetvis bör därigenom hinder icke möta att överenskommelse träffas efter de fria linjer, som i speciella fall kunna uppdragas.

Lantbruksförbundet vill således *tillstyrka*, att en översyn av bestämmelserna kommer till stånd.

Stockholm den 2 mars 1942.

Sveriges Lantbruksförbund

B. v. STOCKENSTRÖM.

Einar Sjögren.
